

Література

1. Наказ Міністра освіти і науки України. Про Затвердження Концепції розвитку економічної освіти в Україні від 13.04.2004р. №303.
2. Концепція розвитку економічної освіти в Україні.
3. Болонський процес: Документи. – К.: вид-во Європейського ун-ту, 2004.
4. Універсальний словник-енциклопедія. - К.: вид-во "Ірина", 1999.
5. Яблонський В. Українська вища школа і болонські стандарти//Освіта. – 2004. №34. – С.7.

Іванова Л.О., к.е.н., доц.,
Федорчук А.І., ст. викл.
(кафедра маркетингу)

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Минуло вже кілька років, як людство перейшло історичний рубіж третього тисячоліття і ми є свідками становлення нової світової економіки, головною рушійною силою якої є знання. За даними ЮНЕСКО, у 20 країнах світу працює 95% всіх вчених, і саме в цих країнах дохід на душу населення зростає щорічно на 200 доларів США, у інших майже 200 країнах, де працює 5% вчених світу, щорічне зростання доходу є у 20 разів меншим.

Світ прийшов до розуміння того, що людський капітал є основою економічного розвитку країни, що розвиток освіти – це гарантія економічної стабільності і прогресу, що якісна освіта є базовим фактором становлення громадянського суспільства. Сьогодні в пошані ті держави, які в основу свого розвитку кладуть не визискування природних ресурсів, а нові знання, тобто коли надтаємна продукція в промисловості становить не три-чотири відсотки, а 70-80%. Природній інтелект нашого українського народу загалом дає змогу реалізувати цей потенціал, забезпечити інноваційний шлях розвитку України, і природнього значення в цьому контексті набуватиме і система освіти.

Зараз відпрацьовуються реальні можливості завдяки Болонському процесу суттєво підвищити якість освітніх послуг, набути нових конкурентних переваг, досягти нового рівня конкурентоспроможності наших випускників і одночасно гармонізувати українську освіту ³

європейською. Головним завданням при цьому є збереження традиційної фундаментальності вищої школи і водночас збереження потреб як вітчизняних, так і зарубіжних роботодавців.

Українці завжди вирізнялися прагненням до отримання якісної освіти і вважали її найвищою духовною цінністю, джерелом добробуту. Про це свідчать промовисті цифри: з 47 мільйонів населення України – 9 мільйонів (70% населення у віці від 7 до 24 років) навчаються у різних навчальних закладах.

Студенти України мають можливість навчатися у 330-ти університетах, академіях, інститутах та 670-ти вищих навчальних закладах I і II рівня акредитації.

Якщо п'ять років тому було 257 студентів вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації на 10 тисяч населення, то нині 385 студентів. Відповідний показник у вищих навчальних закладах I і II рівня акредитації зріс із 100 до 120 студентів. А всього в Україні налічується 2,5 мільйона студентів.

Аналіз кількісних показників розвитку ринку послуг вищої освіти у Львівській області свідчить про низку позитивних тенденцій. В цілому за період 1995/1996 – 2003/2004 навчальних років кількість вищих закладів освіти I – II та III – IV рівнів акредитації збільшилася на 6,0% і склала 63 заклади.

Лише у 2000/2001 навчальному році загальна кількість вищих закладів освіти була меншою від показника базисного періоду 1995/1996 навчального року на 3,4%, в усі ж наступні роки спостерігається стійке зростання цього показника. Ще більш вагомим виявився приріст за весь аналізований період кількості студентів у вищих закладах освіти усіх рівнів акредитації – 50,5%.

Щоправда, збільшення кількості вищих закладів освіти III – IV рівнів акредитації та кількості студентів у них певною мірою відбувається за рахунок закладів I – II рівнів акредитації, кількість яких за весь аналізований період скоротилася на 11,4% при скороченні кількості студентів у них на 6,4%. Майже на 10,0% менше у порівнянні з 1995/1996 навчальним роком стало у Львівській області вищих закладів освіти I – II рівня акредитації у 2000/2001 навчальному році, за цей же час кількість закладів вищих рівнів акредитації зросла на 13,3%, а кількість студентів у

них – майже у 1,5 рази. Поряд із зростанням кількості вищих закладів освіти III – IV рівнів акредитації спостерігається тенденція укрупнення закладів цієї групи. Так, якщо по закладах I – II рівня акредитації середня кількість студентів в одному навчальному закладі зростає лише на 50 осіб і склала 861 осіб на кінець аналізованого періоду, то по закладах III – IV рівня акредитації цей показник збільшився на 635 осіб і склав 4588 осіб на один навчальний заклад.

Таблиця 1

Динаміка кількості вищих закладів освіти та кількості студентів у Львівській області за 1995/1996 – 2003/2004рр.

на початок навчального року

Показник	1995/ 1996	2000/ 2001	2001/ 2002	2002/ 2003	2003/ 2004
Кількість закладів I – IV рівнів акредитації	59	57	58	59	63
У відсотках до попереднього періоду	-	96,6	101,8	101,7	106,8
Кількість студентів у закладах I – IV рівнів акредитації, тис. осіб	95,2	117,2	125,0	132,5	143,7
У відсотках до попереднього періоду	-	123,1	106,7	106,0	108,4
Кількість закладів I – II рівнів акредитації	44	40	39	39	39
У відсотках до попереднього періоду	-	90,9	97,5	100,0	100,0
Кількість студентів у закладах I – II рівнів акредитації, тис. осіб	35,9	33,4	31,7	33,1	33,6
У відсотках до попереднього періоду	-	93,0	94,9	104,4	101,5
Кількість закладів III – IV рівнів акредитації - разом	15	17	19	20	24
У відсотках до попереднього періоду	-	113,3	111,8	105,3	120,0
Кількість студентів у закладах III – IV рівнів акредитації, тис. осіб	59,3	83,8	93,3	99,4	110,1
У відсотках до попереднього періоду	-	141,3	106,5	106,5	110,8
Кількість державних закладів III – IV рівнів акредитації	12	13	15	15	16
У відсотках до попереднього періоду	-	108,3	115,4	100,0	106,7
Кількість приватних закладів III – IV рівнів акредитації	3	4	4	5	8
У відсотках до попереднього періоду	-	133,3	100,0	125,0	160,0

Різною є і динаміка кількісних показників державних та приватних вищих закладів освіти III – IV рівня акредитації. Якщо в цілому по визначеній групі вищих закладів освіти кількість їх за аналізований період збільшилася на 60,0%, то по державних закладах цей показник склав 33,3%, а по приватних – 166,7%. Станом же на початок 2004/2005 навчального року кількість приватних вищих закладів освіти III – IV рівня акредитації уже втричі перевищувала рівень 1995/1996 навчального року.

Динаміка структури вищих закладів освіти III – IV рівня акредитації показана на рис. 1.

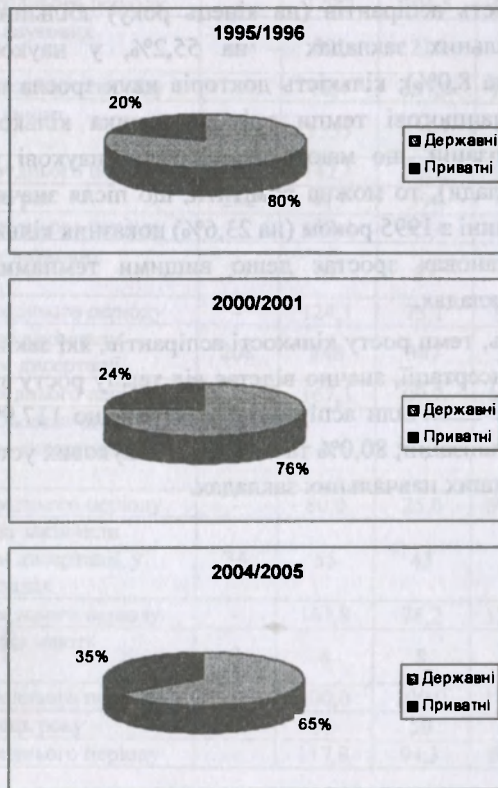


Рис. 1. Динаміка структури вищих закладів освіти III – IV рівня акредитації у Львівській області за 1995/1996 – 2004/2005 навчальні роки (на початок року)

Саме вищі заклади освіти III – IV рівня акредитації більше потребують викладачів з науковими ступенями-кандидатів та докторів наук, і мають більше можливостей готувати таких фахівців. Але слід констатувати, що випереджаючий розвиток приватних закладів освіти у порівнянні з державними не забезпечує адекватного підвищення наукового потенціалу освітніх закладів. Так, при збільшенні кількості вищих закладів освіти III – IV рівня акредитації за аналізований період на 60,0%, кількість організацій, що мають аспірантуру, збільшилася лише на 7,1%, а кількість організацій, що мають докторантуру, – на 25,0%. За цей же час кількість аспірантів (на кінець року) збільшилася на 42,8% (у вищих навчальних закладах – на 55,2%, у наукових установах – зменшилася на 8,0%); кількість докторів наук зросла на 22,2%. Якщо ж аналізувати ланцюгові темпи змін показника кількості аспірантів за типами організацій, що мають аспірантуру (наукові установи та вищі навчальні заклади), то можна помітити, що після значного спаду у 2000 році у порівнянні з 1995 роком (на 23,6%) показник кількості аспірантів по наукових установах зростає дещо вищими темпами, ніж по вищих навчальних закладах.

На жаль, темп росту кількості аспірантів, які закінчили аспірантуру із захистом дисертації, значно відстає від темпу росту загальної кількості аспірантів, які закінчили аспірантуру: відповідно 117,9% та 146,2% - по усіх типах організацій; 80,0% та 83,3% - по наукових установах; 123,5% та 162,5% - по вищих навчальних закладах.

Динаміка підготовки аспірантів та докторантів у Львівській області за 1995-2003 рр.

Показник	Роки				
	1995	2000	2001	2002	2003
Кількість організацій, що мають аспірантуру	28	28	29	30	30
У відсотках до попереднього періоду	-	100,0	103,6	103,4	100,0
Кількість аспірантів на кінець року	1342	1734	1813	1842	1917
У відсотках до попереднього періоду	-	129,2	104,5	101,5	104,2
Кількість аспірантів у наукових установах	263	201	216	228	242
У відсотках до попереднього періоду	-	76,4	107,5	105,6	106,1
Кількість аспірантів у вищих навчальних закладах	1079	1533	1597	1912	1675
У відсотках до попереднього періоду	-	142,1	104,2	100,9	103,9
Випущено аспірантів за рік	262	415	396	427	383
У відсотках до попереднього періоду	-	158,4	95,4	107,8	89,7
Випущено аспірантів у наукових установах	54	67	49	44	45
У відсотках до попереднього періоду	-	124,1	73,1	89,8	102,3
Кількість аспірантів, які закінчили аспірантуру із захистом дисертації	208	348	347	383	338
У відсотках до попереднього періоду	-	167,3	99,7	110,4	88,2
Кількість аспірантів, які закінчили аспірантуру із захистом дисертації, у наукових установах	5	4	1	6	4
У відсотках до попереднього періоду	-	80,0	25,0	600,0	66,7
Кількість аспірантів, які закінчили аспірантуру із захистом дисертації, у вищих навчальних закладах	34	55	43	58	42
У відсотках до попереднього періоду	-	161,8	78,2	134,9	72,4
Кількість організацій, що мають докторантуру	8	8	8	10	10
У відсотках до попереднього періоду	-	100,0	100,0	125,0	100,0
Кількість докторів на кінець року	45	53	50	43	55
У відсотках до попереднього періоду	-	117,8	94,3	86,0	127,9

На рис. 2 зображена динаміка часток аспірантів, які закінчили аспірантуру із захистом дисертації, у загальній кількості аспірантів, що закінчили аспірантуру протягом досліджуваного періоду.

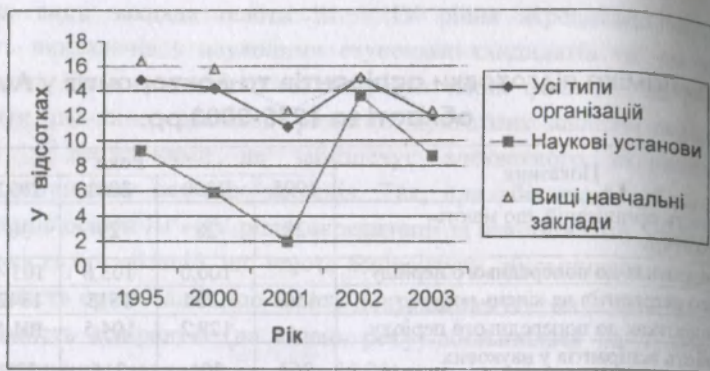


Рис. 2. Динаміка частки аспірантів, що закінчили аспірантуру із захистом дисертації по Львівській області за 1995-2003рр.

Побудований нами графік показує, що протягом всього досліджуваного періоду частка аспірантів, що закінчили аспірантуру із захистом дисертації, по вищих навчальних закладах значно перевищує аналогічний показник по наукових установах, але зважаючи на сучасні вимоги та потреби ринку щодо якості освітніх послуг результативність підготовки нових науково-педагогічних кадрів у Львівській області, безумовно, необхідно підвищувати.

З огляду на вік професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів зазначені тенденції можна вважати загрозливими як щодо витрат потужностей академічних та вузівських наукових шкіл, так і щодо конкуренції рівня викладацької майстерності між українськими педагогами вищої школи та їхніми закордонними колегами. Тим більше, що для швидкої реалізації однієї з важливих обов'язкових складових Болонського процесу – забезпечення високої якості надання освітніх послуг – потрібні висококваліфіковані науково-педагогічні кадри, виховані на засадах духовних цінностей українського народу та найвищих загальнолюдських моральних набуток.

Література

1. Звернення Громадської Ради освіти і науковців України // Освіта. – 26 січня – 2 лютого 2005. - № 5. - с. 1.
2. Оболенська Т. Є. Маркетинг освітніх послуг: вітчизняний та зарубіжний досвід: Монографія. – К.: КНЕУ, 2001. – 208 с.

3. Петруня Ю. Є. Маркетинг на ринку освітніх послуг // Маркетинг в Україні. – 2004. – №4. – С. 52-55.
4. Статистичні збірники Львівського обласного управління статистики за 2000 – 2003рр.
5. Статистична форма № 2-3 НК. Звіт вищого навчального закладу.

Устинова О.Д., ст. викл.,
Сорока М.П., ст. лаборант
(відділення психолого-педагогічної підготовки)

БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС: ФОРМУВАННЯ ЄДИНОГО ОСВІТЬОГО, НАУКОВОГО І СУСПІЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНУ

Інтеграційний процес у науці й освіті має дві складові: формування співдружності провідних європейських університетів під егідою документа, названого Великою хартією університетів, та об'єднання національних систем освіти і науки в європейський простір з єдиними вимогами, критеріями і стандартами. Головна мета цього процесу – консолідація зусиль наукової та освітянської систем країн Європи для підвищення конкурентоспроможності європейської системи науки і вищої освіти у світовому вимірі, а також для підвищення ролі цієї системи в суспільних перетвореннях.

Передісторія Болонського процесу полягає в розробленні та підписанні представниками країн Європи Лісабонської конвенції (1997 р.) про визнання кваліфікацій для системи вищої освіти європейського регіону та Сорбоннської декларації (Париж, Сорбонна, 1998 р.) щодо узгодження структури системи вищої освіти в Європі.

Болонський процес на рівні держав був започаткований 19 червня 1999 року в Болоньї (Італія). Тридцять міністрів освіти від імені своїх урядів підписали документ, який назвали „Болонська декларація”. Цим актом країни-учасниці узгодили спільні вимоги, критерії та стандарти національних систем вищої освіти і домовилися про створення єдиного європейського освітнього та наукового простору до 2010 року. У межах цього простору мають діяти єдині вимоги до визнання дипломів про